

La Guerra de Successió a Catalunya

Dins la llarga relació de conflictes militars viscuts pels catalans en el decurs d'aquests tres segles, la Guerra de Successió esdevé per si mateix *“un moment decisiu de la nostra història”*, tot i que *“es tracta d'un episodi encara força desconegut per a molts catalans i catalanes”*, en paraules d'Agustí Alcoberro.

El conflicte que va començar com una **guerra internacional** pel poder, va esdevenir ben aviat la **primera guerra civil peninsular** per acabar, en darrer terme, *“en una guerra d'ocupació amb la partició dels diversos regnes de la Corona d'Aragó”*, en paraules del mateix. La guerra civil va esclatar per l'interès de l'Aliança per implicar els pobles peninsulars en el conflicte, però també pels interessos polítics d'aquests mateixos pobles. Per uns, l'enemic era l'absolutisme. Per altres *“la disgregació de la monarquia hispànica”*, segons el mateix Alcoberro. El filipisme, majoritari a Castella, aviat va derivar cap al discurs anticatalà: **Castella va entendre que Catalunya volia imposar el seu rei, Carles III, a tots.**

Si bé la Guerra de Successió, a escala internacional, s'inicià el 1702, els catalans no es van alçar majoritàriament contra Felip V fins al 1705. Entremig, el nou rei havia jurat les Constitucions de Catalunya, cosa que no havien fet els Àustria en més de cent anys. Però el **sentiment antifrancès**, sorgit arran de les múltiples ocupacions de Catalunya durant la Guerra dels Nou Anys, el tarannà absolutista del virrei Velasco i el desig de la burgesia ascendent d'intervenir en la política econòmica hispànica, van donar ales al **partit austriacista**, compost per burgesos, nobles i eclesiàstics.

El **pacte de Gènova** (20 de juny de 1705) entre una representació catalana i Milford Crowe, de part de la reina Anna d'Anglaterra, en virtut del qual els anglesos prometien el desembarcament de 8.000 homes, 2.000 cavalls i 12.000 fusells i garantien el respecte a les Constitucions si els catalans mobilitzaven 6.000 homes a favor de l'arxiduc, **va donar pas a l'alçament**, quan l'armada aliada desembarcà al final d'agost. A l'octubre de **1705, tot Catalunya estava sota l'obediència de l'arxiduc Carles III**. Després de l'intent frustrat dels exèrcits borbònics de recuperar Barcelona (abril i maig de 1706), l'arxiduc va portar a terme una ofensiva cap a l'Aragó, València i Madrid al juliol de 1706 i cap a les illes Balears, al mes de setembre. Alhora, els aliats assolien triomfs importants a Itàlia, Flandes i França.

Però les forces filipistes, amb el suport francès, reaccionaren ràpid. A l'abril de 1707, a **Almansa**, aconseguiren de fer recular els exèrcits aliats i, al mes següent, dominaren Aragó, fet que provocà nombroses baixes entre els austriacistes. Al juny de 1707, un decret de Felip V abolia els furs valencians i aragonesos. En els mesos següents, queien Lleida, Tàrrrega i Cervera, i Tortosa ho feia al juliol de 1708. Les tropes austriacistes van patir desfetes importants a Brihuega i Villaviciosa el 1710.

Entretant, entre 1708 i 1710, els aliats derrotaven els exèrcits borbònics en els escenaris bèl·lics europeus. Aquí, però, un nou problema s'afegia als derivats de la guerra. L'any 1711, moria l'emperador Josep, raó per la qual el seu

germà, l'arxiduc Carles, esdevenia el seu successor al títol imperial com a Carles VII.

La nova successió en el tron imperial **alterava novament les previsions d'equilibri internacional**, aquest cop a favor d'Àustria. El gran bloc imperial que sorgiria si Carles aconseguia ser rei d'Espanya encara era pitjor que no pas el bloc format per les corones francesa i hispànica. A tot això, el govern anglès ja no restava a mans dels *whigs*, sinó dels *tories*, oposats al conflicte. Alhora que Lluís XIV redoblava el suport ofert al seu nét.

Els catalans havien passat d'aliats a ser un destorb. El "Cas dels Catalans", com es coneixia en les cancelleries europees, fou més un motiu de debat que no pas de compromís, davant la urgència de concloure el conflicte amb resultats avantatjosos per a les potències aliades importants.

El conflicte militar deixà pas a la negociació diplomàtica entre els aliats i França i Espanya, i els anglesos s'oblidaren del compromís de defensar les constitucions catalanes, contret en el tractat de Gènova. Les potències implicades en la Guerra de Successió a la corona hispànica arribaren a un conjunt d'acords, **d'Utrecht-Rastatt (1713-1714)**, que ratificaven Felip V com a rei d'Espanya a canvi d'un conjunt de compensacions polítiques i econòmiques. Anglaterra va aconseguir rellevants privilegis econòmics i estratègiques concessions territorials (Menorca i Gibraltar); Àustria va rebre les possessions europees de la monarquia hispànica (el Milanesat i els regnes de Nàpols i Sardenya a Itàlia, els Països Baixos espanyols i Luxemburg); i Savoia va obtenir el regne de Sicília, que va bescanviar, després, pel de Sardenya amb Àustria.

D'aquesta manera, a partir de **1712, els catalans assistiren al progressiu abandó dels exèrcits aliats**, de tal manera que Catalunya quedà abandonada a la seva sort després del **tractat de l'Hospitalet de Llobregat** (21 de juny de 1713) per al cessament de la lluita armada i l'evacuació dels exèrcits imperials.

Els catalans, però, lluitaren desesperadament per **preservar les Constitucions i les seves institucions d'autogovern**. L'opció a la resistència decidida per la Junta General de Braços el juliol del 1713 *"tenia tots els trets d'una autèntica ruptura"*. *"El Principat apostava per la defensa, a l'espera d'un canvi en la correlació de forces internacionals, que finalment no es va produir"*. La resistència dels catalans davant unes forces clarament superiors, explica Alcoberro, *"va causar una admiració i un enuig creixents, respectivament, en les opinions públiques i en les corts dels antics Estats aliats"*. Abandonada de tothom, la Conferència dels Tres Comuns exercia de govern d'un país que, a efectes pràctics, s'havia convertit en una república lliure, a la qual es podien annexar tots els territoris que no estaven sotmesos als Borbons.

Els nuclis resistents es reduïren a Barcelona, el castell de Cardona i Mallorca, tot i que nombroses partides d'homes armats recorrien el país sota el comandament **d'Antoni Desvalls i de Vergós** amb l'objectiu de mobilitzar la població. Els catalans, però, estaven ja aleshores cansats i decebut del tomb que havia donat la guerra.

La lluita convencional havia cedit pas a l'**extermini de la dissidència catalana** en compliment de les ordres dictades per Felip V el 3 d'abril del 1713.

L'adhesió de Barcelona i Catalunya a la causa austriacista havia enutjat, i molt, al rei que es considerava traït pels catalans, els quals l'havien reconegut com a rei i als quals havia jurat les constitucions.

El **setge de Barcelona** iniciat el juliol de 1713 havia de concloure mesos després, amb l'**11 de setembre de 1714** com a fita històrica. En paraules d'Agustí Alcoberro, "*el setge a Barcelona dels anys 1713-1714 constitueix el nostre episodi més internacional, juntament amb la guerra i la revolució del 1936. Els seus principals esdeveniments van centrar l'interès de la premsa i de l'opinió pública europees i van mobilitzar les primeres plomes a tot el continent*".

Entre les **capitulacions** imposades pels vencedors, s'establia el lliurament del **castell de Cardona**, que aleshores encara es resistia al rei, com a condició per no passar la ciutat i els seus habitants per les armes. Una setmana després, amb data del **18 de setembre**, Cardona obria les seves portes i la plaça d'armes era lliurada pel seu governador militar, Manuel Desvalls.

Finia, així, una llarga contesa de vora deu anys, en el decurs de la qual els catalans patiren les misèries d'una guerra acabada en derrota, juntament amb la traïció dels seus aliats. "*La desfeta* –escriu Alcoberro– *va suposar la fi de l'Estat català; és a dir, del conjunt de les lleis i constitucions i de les institucions de govern de què s'havia dotat Catalunya en les centúries precedents*".

Els darrers estudis avaluen entre unes 25.000 i 30.000 **les persones que s'exiliaren aleshores de Catalunya**, amb preferència vers l'Imperi i Viena. Mentre Barcelona resisteix, a Viena s'havia creat el Consell Suprem d'Espanya, òrgan de govern dels territoris adscrits als Habsburg pel tractat d'Utrecht – Nàpols, Sardenya, Milà i Flandes–, als quals es podria haver afegit Catalunya, Mallorca i Eivissa. "*Tanmateix, els diversos projectes de restitució de les constitucions, que inclogueren de nou la proposta de formació d'una república lliure de Catalunya, sota protecció britànica, no reeixiren a causa del desinterès manifestat pels antics aliats*", segons Agustí Alcoberro.

Les ferides mal tancades de la Guerra de Successió portaren el 1719, a una nova guerra. D'una banda, **la Quàdruple Aliança**, formada per Anglaterra, França, Holanda i Àustria. De l'altra, Espanya. I al mig, Catalunya, on la guerra revifa l'austriacisme, ara amb suport francès. Tant és així que a part de l'aparició d'escamots guerrillers, molts catalans serviran a l'exèrcit francès que envairà Catalunya.

Tot i les accions de la guerrilla i l'ocupació francesa de part de Catalunya – Ripoll, Olot...–, la guerra es decideix a favor de Felip V. La **Pau de Viena**, signada el 1725, posava punt i final als enfrontaments derivats de la successió de Carles II.